

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

*Scrúdú na
hArdteistiméireachta, 2020*

Gaeilge Ardleibhéal

Páipéar II

200 MARC

3 uair 5 nóiméad

Treoracha d'iarrthóirí ar leathanach 3

Léigh na treoracha ar leathanach 3

Treoracha d'iarrthóirí

Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga.
Caillfear marcanna má bhítear faillitheach ann.

FREAGAIR GACH CEIST (1, 2, 3 AGUS 4).

Ceist 1:	LÉAMHTHUISCINT: A agus B Tá Ceist 1 - 5 ar cómharc. Glacfar le freagraí i d'fhocail féin nó i bhfocail an tsleachta, de réir mar a éilíonn an cheist. Ní mór Ceist 6(b) a fhreagairt i d'fhocail féin, áfach.
Ceist 2:	PRÓS: Ainmnithe (A) nó Roghnach (B)
Ceist 3:	FILÍOCHT: Ainmnithe (A) nó Roghnach (B)
Ceist 4:	LITRÍOCHT BHREISE

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceistanna a ghabhann leis.

An tAthrú Aeráide

1. Is beag lá a théann thart nach gcloistear tagairt don athrú aeráide, bagairt mhór ar thodhchaí an phláinéid agus an chine dhaonna. Dar leis na heolaithe aeráide, is éard atá i gceist leis an téarma ‘athrú aeráide’ ná athrú suntasach ar ghnáthphatrúin aimsire in áit faoi leith in imeacht tréimhse áirithe ama. Tá athruithe ar na patrúin aimsire le tabhairt faoi deara ar fud an domhain. Anseo in Éirinn, bíonn an aimsir níos tirime agus an teocht níos airde sa samhradh anois agus bíonn an triomach ann níos minice freisin. Tarlaíonn stoirmeacha díobhálacha, gaotha nimhneacha agus tuilte níos minice sa gheimhreadh le roinnt blianta anuas. Tá na hoighearchaidhpeanna ag an Mol Thuaidh agus ag an Mol Theas ag leá ar ráta tapa. Tá leibhéil na bhfarraigí ag ardú. Aontaíonn formhór na n-eolaithe aeráide go bhfuil an pláinéad á théamh níos tapúla ná mar a bhí sé roimhe seo agus gurb é an t-ardú seo ar mheánteocht an domhain is cúis leis an athrú aeráide.

2. Tá aeráid an domhain ag athrú ó thús ama. Bhí cúiseanna nádúrtha leis na hathruithe sa sean-am, gníomhaíocht na gréine, mar shampla. Sa lá atá inniu ann, tá gníomhartha an chine dhaonna freagrach as téamh domhanda agus is é an téamh domhanda is cúis leis an athrú aeráide. Tarlaíonn téamh domhanda nuair a scaoiltear gáis cheaptha teasa amach san atmaisféar. Is í an dé-ocsaíd charbóin (CO₂) an gás is mó tionchar ar an athrú aeráide. Anseo in Éirinn, dóitear breoslaí iontaise (gás, gual agus ola) chun tithe agus ionaid oibre a théamh, chun leictreachas a chur ar fáil agus chun fearais a rith. Nuair a dhóitear na breoslaí iontaise sin mar fhoinsé fuinnimh, scaoiltear a lán dé-ocsaíde carbóin (CO₂) san atmaisféar, rud a chuireann le teocht an domhain. Tá cúrsaí iompair ag cur leis an athrú aeráide freisin. Tá méadú suntasach ar an líon daoine a thaistealaíonn i gcarranna príobháideacha, tá níos mó earraí á n-iompar ar na bóithre i bhfeithiclí agus tá méadú ar an líon paisinéirí a théann ar eitleáin go rialta. Nuair a úsáidtear peitreal, díosal agus gás sna feithiclí sin, sceitear

na tonnaí dé-ocsaíde carbóin (CO₂) as na hinnill agus amach san atmaisféar. Cuireann na hastaíochtaí carbóin sin leis an ardú ar theocht an domhain.

3. Tá ról ar leith ag foraoisí san athrú aeráide. Cabhraíonn na foraoisí, go háirithe na foraoisí trópaiceacha, leis an bpláinéad a fhuarú mar súnn siad dé-ocsaíd charbóin (CO₂) as an atmaisféar, athraíonn siad ina carbón í agus stóráiltear an carbón in adhmaid na gcrann. Ach is cúis mhór imní é an dífhoraoisiú agus foraoisí báistí a bheith á ndó gach bliain. Mar gheall ar an dífhoraoisiú agus ar na tinte ollmhóra ar fud an domhain, tá níos lú crann ann anois leis an dé-ocsaíd charbóin (CO₂) a bhaint as an atmaisféar. Chomh maith leis sin, nuair a leagtar crainn, cuirtear isteach ar na stoic charbóin a bhíonn á stóráil ag na crainn agus scaoiltear gáis cheaptha teasa amach san atmaisféar. Gáis cheaptha teasa eile is ea ocsaíd nítriúil agus meatán. Tá an-chuid díobh á n-astú in Éirinn mar gheall ar an talmhaíocht agus mar gheall ar thógáil ainmhithe go háirithe. Astaítear ocsaíd nítriúil agus meatán nuair a spréitear leasachán saorga a bhfuil nítrigin ann nó nuair a scaiptear sciodar ainmhithe ar an ithir thalmhaíochta. Cuireann siad sin go mór leis an téamh domhanda.

4. Tá daoine óga ag labhairt amach go láidir faoi chúrsaí aeráide anois. Spreag an gníomhaí óg as an tSualainn, Greta Thunberg, gluaiseacht mhór i measc daoine óga ar fud an domhain i gcoinne an athraithe aeráide. I mí Mheán Fómhair 2019, labhair Greta Thunberg le seasca ceannaire domhanda ag Cruinniú Mullaigh na Náisiún Aontaithe faoin athrú aeráide. Chuir sí i leith na gceannairí sin go raibh siad ag cliseadh ar aos óg an domhain agus nach raibh siad dáiríre faoi dhul i ngleic leis an ngéarchéim aeráide. Ghríosaigh sí iad chun éisteacht leis na heolaithe a deir gur gá níos mó a dhéanamh chun astú leanúnach an charbóin a laghdú. Ar an 20 Meán Fómhair 2019, bhí an t-aos óg ag léirsiú i dtíortha éagsúla ar fud an domhain chun aird na bpolaiteoirí a tharraingt ar an ngéarghá atá le gníomhartha suntasacha

chun dul i ngleic leis an athrú aeráide. Ar an 15 Samhain 2019, d’eagraigh RTÉ agus Tithe an Oireachtais Tionól Aeráide na nÓg. Bhí 157 toscaire óg i nDáil Éireann don chéad teacht le chéile náisiúnta sin. Phléigh na ceannairí óga géarchéim na haeráide agus an chomhshaoil. Mhol siad go n-eagrófaí feachtas náisiúnta chun oideachas a chur ar an bpobal maidir leis an ngéarchéim aeráide agus maidir leis na himpleachtaí don saol atá amach romhainn.

5. I mí an Mheithimh 2019, seoladh Plean Gnímh an Rialtais don Aeráid. Is iad an dá sprioc atá leagtha amach i bPlean Gnímh an Rialtais ná an méid carbóin a astaítear sa tír seo a laghdú fiche faoin gcéad faoin mbliain 2030 agus an tír a bheith neodrach ó thaobh astuithe carbóin de faoin mbliain 2050. I measc na mbeartas atá

sa phlean, ginfear cuid mhór den leictreachas agus den teas ó fhoinsí fuinnimh in-athnuaite nach ndéanfaidh damáiste don chomhshaoil. Táthar ag súil leis go mbeidh níos mó feithiclí leictreacha ar na bóithre agus go mbeidh deireadh le carranna peitрил agus díosail. Tá an rialtas tiomanta don iompar inbhuanaithe sa todhchaí agus do thograí chun níos mó seirbhísí iompair phoiblí a fhorbairt. Cosnófar na foraoisí atá ann cheana agus beidh scéimeanna ann chun níos mó crann agus plandaí a chur. Beidh cleachtais nua, a bheidh éifeachtúil agus inbhuanaithe, le tabhairt isteach chun lorg carbóin na feirmeoireachta a laghdú. Tá uair na cinniúna tagtha. Is fúinn atá sé todhchaí an phláinéid a chosaint. Tá géarghá le comhoibriú ó chách chun an pláinéad seo a thabhairt slán.

Bunaithe ar eolas ó fhoinsí éagsúla

Ceisteanna

1. (a) Cad atá i gceist leis an téarma ‘athrú aeráide’, dar leis na heolaithe aeráide? (Alt 1)
 (b) (i) Cad iad na hathruithe atá le tabhairt faoi deara ar na patrúin aimsire sa samhradh in Éirinn anois? (Alt 1)
 (ii) Cén chúis atá leis an athrú aeráide, dar le formhór na n-eolaithe aeráide? (Alt 1) (7 marc)
2. (a) Cén chúis a bhí leis an athrú aeráide sa sean-am agus cén chúis atá leis an athrú aeráide sa lá atá inniu ann? (Alt 2)
 (b) (i) Cad a tharlaíonn nuair a dhóitear breoslaí iontaise mar fhoirse fuinnimh? (Alt 2)
 (ii) Luaigh **dhá** fháth a bhfuil cúrsaí iompair ag cur leis an athrú aeráide. (Alt 2) (7 marc)
3. (a) Conas a chabhraíonn na foraoisí, go háirithe na foraoisí trópaiceacha, leis an bpláinéad a fhuarú? (Alt 3)
 (b) (i) Cén tionchar a bhíonn ag leagan na gcrann ar an atmaisféar? (Alt 3)
 (ii) Scríobh síos an **dá** rud a astaíonn ocsaíd nítríúil agus meatán i gcúrsaí talmhaíochta. (Alt 3) (7 marc)
4. (a) Luaigh **dhá** rud a dúirt Greta Thunberg le seasca ceannaire domhanda ag Cruinniú Mullaigh na Náisiún Aontaithe faoin athrú aeráide. (Alt 4)
 (b) (i) Cén fáth a raibh an t-aos óg ag léirsiú i dtíortha éagsúla ar fud an domhain ar an 20 Meán Fómhair 2019? (Alt 4)
 (ii) Cén fáth ar mhol na toscairí óga ag Tionól Aeráide na nÓg go n-eagrófaí feachtas náisiúnta? (Alt 4) (7 marc)
5. (a) Scríobh síos an **dá** sprioc atá leagtha amach i bPlean Gnímh an Rialtais don Aeráid a seoladh i mí an Mheithimh 2019. (Alt 5)
 (b) (i) Cén beartas atá sa phlean maidir le foinsí fuinnimh an leictreachais agus an teasa? (Alt 5)
 (ii) Scríobh síos **dhá** rud atá luaite sa phlean maidir le cúrsaí taistil. (Alt 5) (7 marc)
6. (a) Aimsigh sampla de bhreischéim na haidiachta in Alt 1 **agus** sampla den bhriathar saor san Aimsir Fháistineach in Alt 5.
 (b) Bunaithe ar an eolas sa sliocht thuas, déan plé, i **d’fhocail féin**, ar **dhá** aidhm a bhí ag an údar, dar leat, nuair a scríobh sé an sliocht seo. Bíodh tagairt **amháin** ón sliocht agat, i **d’fhocail féin**, ag tacú le gach aidhm a luann tú i do fhreagra. (Is leor **60** focal.) (15 mharc)

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceisteanna a ghabhann leis.

An Ghaeilge agus Saol na Gaeilge

1. Nuair a chuimhním siar ar an mbliain 2019, is iomaí rud suntasach i saol na Gaeilge a ritheann liom. Bhí Foras na Gaeilge ag comóradh i mí na Nollag 2019. Bhí siad fiche bliain ar an bhfód. Is eagraíocht trasteorann é Foras na Gaeilge a bunaíodh i mí na Nollag 1999 chun an Ghaeilge a chur chun cinn i ngach gné den saol in Éirinn uile. Cuireann Foras na Gaeilge comhairle faoi chúrsaí Gaeilge ar na rialtais, thuaidh agus theas, ar chuideachtaí poiblí agus ar ghrúpaí eile. Oibríonn Foras na Gaeilge go dlúth leis na sé cheanneagraíocht Ghaeilge atá ann (Conradh na Gaeilge, Cumann na bhFiann, Gael Linn, Glór na nGael, Gaeloideachas agus Oireachtas na Gaeilge) chun úsáid na Gaeilge a fhorbairt i réimsí an phobail, an ghnó, an oideachais, na n-ealaíon, na hóige agus na meán. Tá scéimeanna maoinithe éagsúla ag Foras na Gaeilge. Cuireann siad scéimeanna scríbhneoireachta ar fáil chun scríbhneoirí a spreagadh le dul i mbun pinn sa Ghaeilge, agus le rogha níos leithne d'ábhar léitheoireachta a chur ar fáil do phobal na Gaeilge. Maoiníonn Foras na Gaeilge dhá stáisiún raidió pobail, Raidió na Life i mBaile Átha Cliath agus Raidió Fáilte i mBéal Feirste.

2. Tá an Ghaeilge beo ar líne faoi láthair. Áirítear an Ghaeilge i measc na dteangacha atá ag forbairt ar líne sa ré dhigiteach seo. Aithnítear teanga a bheith ag forbairt sa ré dhigiteach má bhíonn acmhainní agus seirbhísí digiteacha ar fáil inti agus má bhaintear úsáid aisti ar na meáin shóisialta. Is iomaí acmhainn dhigiteach atá ar fáil do phobal na Gaeilge in Éirinn agus thar lear. Tá foclóirí den scoth ar fáil ar líne ar na suíomhanna *teanglann.ie*, *foclóir.ie* agus *téarma.ie*. Is áiseanna tábhachtacha iad na foclóirí sin mar tugann siad deis d'fhoghlaimoirí na teanga a bheith ag foghlaim ar líne aon áit ar domhan. Tá go leor suíomhanna idirlín eile ann atá ag freastal ar phobal na Gaeilge. Cuireann *tuairisc.ie* seirbhís nuachta trí Ghaeilge ar fáil ar líne. Suíomh tábhachtach do phobal na Gaeilge ar líne is ea *peig.ie*. Bíonn nuacht, eolas faoi imeachtaí Gaeilge agus eolas faoi dheiseanna fostaíochta as Gaeilge ar fáil ar an suíomh sin.

Spreagann na líonraí sóisialta idirghníomhaíocht agus comhráite as Gaeilge idir daoine ó cheann ceann na cruinne.

3. Bhí Comórtas Peile na Gaeltachta ag comóradh in 2019 freisin. Caoga bliain ó shin a bunaíodh é, sa bhliain 1969. Bhí tábhacht ar leith ag baint le bunú Chomórtas Peile na Gaeltachta. Ba é an chéad togra é a tharraing muintir óg na Gaeltachta le chéile agus a chothaigh caidreamh idir pobail Ghaeltachta na tíre. Ba bheag caidreamh a bhí ag na pobail Ghaeltachta le chéile roimhe sin. Ar an 4 Eanáir 1969, rinne grúpa d'fhir óga as Corca Dhuibhne turas 515 ciliméadar go Gaeltacht Thír Chonaill i seanbhus scoile chun cluiche dúshláin peile a imirt in aghaidh fhoireann Ghaoth Dobhair. Ghlac sé seacht n-uair an chloig déag orthu an turas fada ó thuaidh a dhéanamh. Ag foireann Chorca Dhuibhne a bhí an bua sa chluiche. Ón gcluiche dúshláin sin a shíolraigh Comórtas Peile na Gaeltachta, comórtas atá ag dul ó neart go neart le caoga bliain anuas. Sa lá atá inniu ann, tá an comórtas ar cheann de na féilte cultúir is tábhachtaí i saol na peile sa Ghaeltacht agus lasmuigh di. Spreagann an fhéile bród as oidhreacht pheile agus Ghaeilge na tíre.

4. Tharla rudaí iontacha i saol an cheoil in 2019. Bronnadh 'Gradam Saoil' ar an amhránaí clúiteach as Gaoth Dobhair, Máire Ní Bhraonáin, ag na *RTÉ Folk Awards* anuraidh. Tugadh an gradam seo di as an méid atá déanta aici le ceol a ceantair féin a chur chun cinn ar an ardán idirnáisiúnta agus as an tacaíocht atá tugtha aici do cheoltóirí óga i nDún na nGall. Bhí muintir Mháire sáite sa cheol ó bhí siad an-óg. Bhunaigh sí féin agus a muintir an grúpa Clannad sa bhliain 1970, an chéad mhórghrúpa ceoil a chuir an Ghaeilge agus an ceol traidisiúnta i lár an aonaigh. Sa bhliain 1982, bhain siad cáil idirnáisiúnta amach leis an amhrán 'Theme from Harry's Game'. De thairbhe an amhráin sin, fuair Clannad conarthaí taifeadta le cuideachtaí ceoil mór le rá agus chuaigh siad ar camchuairt ar fud an domhain. D'eisigh Máire a céad albam aonair sa bhliain 1992. 'Máire' an teideal a bhí air. Tá

meascán de stíl nua-aoiseach agus de stíl Cheilteach ina cuid ceoil. Is í an chruit an uirlis cheoil a sheinneann Máire. I mí na Nollag seo caite, fógraíodh go raibh Cruitireacht na hÉireann aitheanta ag Eagraíocht Oideachais, Eolaíochta agus Chultúir na Náisiún Aontaithe (UNESCO) mar shiombail thábhachtach d'oidhreacht chultúir na hÉireann. Léiríonn an comhartha aitheantais seo an seasamh idirnáisiúnta atá bainte amach ag Cruitireacht na hÉireann mar phríomhghné d'oidhreacht cheoil an domhain.

5. Is iomaí tionscadal cultúir agus gnó a bhí bisiúil i saol na Gaeilge in 2019. Níl anseo ach roinnt acu. Tá sé mar aidhm ag an tionscadal *dúchas.ie* Cnuasach Bhéaloideas Éireann a dhigitiú chun go mbeidh fáil ag an bpobal ar shaibhreas béaloidis na tíre ar shuíomh gréasáin poiblí. Le trí bliana anuas, tá labhairt na Gaeilge á cur chun

cinn go spleodrach in imeachtaí an *Pop Up Gaeltacht*. Tugann an *Pop Up Gaeltacht* deis do dhaoine bailiú le chéile in áiteanna sóisialta chun an Ghaeilge a labhairt. Meastar go raibh thart ar 150 *Pop Up Gaeltacht* ar síúl timpeall na cruinne go dtí seo. Tá an fiontar *gteic* - Gréasán Digiteach na Gaeltachta - i mbéal an phobail le tamall anuas. Is gréasán de mhoil dhigiteacha é atá á bhunú i gceantair Ghaeltachta ar fud na hÉireann. Is ionann mol digiteach agus ionad oibre a bhfuil rogha na teicneolaíochta agus seirbhís leathanbhanda den scoth ar fáil ann. Táthar ag súil leis go mbeidh torthaí fadtéarmacha ar an bhfiontar *gteic*. Táthar ag súil leis go gcruthóidh *gteic* deiseanna fostaíochta agus gnó sna ceantair Ghaeltachta agus go meallfar diaspóra na Gaeltachta ar ais abhaile.

Bunaithe ar eolas ó fhoinsí éagsúla

Ceisteanna

- (a) Cén fáth ar bunaíodh an eagraíocht trasteorann, Foras na Gaeilge, i mí na Nollag 1999? (Alt 1)

(b) (i) Cén bhaint atá ag Foras na Gaeilge le ról na sé cheanneagraíocht Ghaeilge? (Alt 1)

(ii) Scríobh síos an **dá** chúis a gcuireann Foras na Gaeilge scéimeanna scríbhneoireachta ar fáil. (Alt 1)

(7 marc)
- (a) Cad a bhíonn i gceist nuair a aithnítear teanga a bheith ag forbairt sa ré dhigiteach? (Alt 2)

(b) (i) Cén fáth a ndeirtear gur áiseanna tábhachtacha iad na foclóirí atá ar fáil ar líne? (Alt 2)

(ii) Luaigh **dhá** rud a bhíonn ar fáil ar an suíomh *peig.ie*. (Alt 2)

(7 marc)
- (a) Tabhair **dhá** chúis a raibh tábhacht ar leith ag baint le bunú Chomórtas Peile na Gaeltachta caoga bliain ó shin. (Alt 3)

(b) (i) Scríobh síos **dhá** phointe eolais faoin turas a rinne grúpa d'fhir óga as Corca Dhuibhne go Gaeltacht Thír Chonaill ar an 4 Eanáir 1969. (Alt 3)

(ii) Cén fáth a bhfuil Comórtas Peile na Gaeltachta ina fhéile thábhachtach sa lá atá inniu ann? (Alt 3)

(7 marc)
- (a) Luaigh an **dá** chúis ar bronnadh 'Gradam Saoil' ar an amhránaí, Máire Ní Bhraonáin, ag na *RTÉ Folk Awards* anuraidh. (Alt 4)

(b) (i) Scríobh síos **dhá** rud a tharla don ghrúpa Clannad de thairbhe an amhráin 'Theme from Harry's Game'. (Alt 4)

(ii) Cad a léiríonn comhartha aitheantais UNESCO faoi Chruitireacht na hÉireann? (Alt 4)

(7 marc)
- (a) Cén aidhm atá ag an tionscadal *dúchas.ie*? (Alt 5)

(b) (i) Cén deis a thugann an *Pop Up Gaeltacht* do dhaoine? (Alt 5)

(ii) Scríobh síos **dhá** thoradh fhadtéarmacha a bhfuiltear ag súil leo ón bhfiontar *gteic*. (Alt 5)

(7 marc)
- (a) Aimsigh sampla d'ainmfhocal sa tuiseal ginideach iolra in Alt 2 agus sampla den bhriathar saor san Aimsir Láithreach in Alt 5.

(b) Bunaithe ar an eolas sa sliocht thuas, déan plé, i **d'fhocail féin**, ar **dhá** chúis ar scríobh an t-údar an sliocht seo, dar leat. Bíodh tagairt **amháin** ón sliocht agat, i **d'fhocail féin**, ag tacú le gach cúis a luann tú i do fhreagra. (Is leor **60** focal.)

(15 mharc)

Ceist 2 PRÓS (30 marc)

– PRÓS AINMNITHE nó PRÓS ROGHNACH – (30 marc)

Freagair Ceist 2A (Prós Ainmnithe) **nó** Ceist 2B (Prós Roghnach) thíos.

2A. Prós Ainmnithe

Freagair an cheist thíos faoin ngiota as an úrscéal *Hurlamaboc*.

Hurlamaboc

“Bhí caithréim bainte amach ag Lisín agus a lán le ceiliúradh ag a clann, dar léi féin.”

Déan plé ar an ráiteas sin.

(30 marc)

2B. Prós Roghnach

Níl cead aon ábhar a bhaineann le Prós Ainmnithe a úsáid i bhfreagra ar an bPrós Roghnach.

Maidir leis an ngiota as an **úrscéal roghnach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, ainmnigh an príomhcharachtar (an phríomhphearsa) sa ghiota. Déan plé ar an bpáirt atá ag an bpríomhcharachtar (ag an bpríomhphearsa) sin sa ghiota.

Ní mór teideal an úrscéil sin, mar aon le hainm an údair, a scríobh síos go cruinn.

(30 marc)

Ceist 3 **FILÍOCHT (30 marc)**

– FILÍOCHT AINMNITHE nó FILÍOCHT ROGHNACH – (30 marc)

Freagair Ceist 3A (Filíocht Ainmnithe) **nó** Ceist 3B (Filíocht Roghnach) thíos.

3A. Filíocht Ainmnithe

- (i) Cad é príomhthéama an dáin *Mo ghrá-sa (idir lúibíní)* (thíos), dar leat?
Déan plé ar na híomhánna a úsáideann an file sa dán chun an príomhthéama sin a léiriú. (15 mharc)
- (ii) An teideal oiriúnach ar an dán é *Mo ghrá-sa (idir lúibíní)*, dar leat?
(Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.) (6 mharc)
- (iii) Cé a chum an dán seo? Scríobh nóta gairid ar shaol **agus** ar shaothar an fhile sin. (9 marc)

Mo ghrá-sa (idir lúibíní)

Níl mo ghrá-sa
mar bhláth na n-airní
a bhíonn i ngairdín
(nó ar chrann ar bith)

is má tá aon ghaol aige
le nóiníní
is as a chluasa a fhásfaidh siad
(nuair a bheidh sé ocht dtroigh síos)

ní haon ghlaise cheolmhar
iad a shúile
(táid róchógarach dá chéile
ar an gcéad dul síos)

is más slim é síoda
tá ribí a ghruaige
(mar bhean dhubh Shakespeare)
ina WIRE deilgní.

Ach is cuma san.
Tugann sé dom
úlla
(is nuair a bhíonn sé i ndea-ghiúmar
caora fíniúna).

3B. Filíocht Roghnach

Níl cead aon ábhar a bhaineann le Filíocht Ainmnithe a úsáid i bhfreagra ar an bhFilíocht Roghnach.

- (i) Maidir le **dán nua-aimseartha roghnach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, scríobh síos príomhthéama an dáin, dar leat. Déan plé ar an léiriú a thugtar ar an bpríomhthéama sin ó thús deireadh an dáin. (15 mharc)
- (ii) An bhfuil teideal an dáin oiriúnach do phríomhthéama an dáin, dar leat?
(Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.) (6 mharc)
- (iii) Cé a chum an dán seo? Scríobh nóta gairid ar shaol **agus** ar shaothar an fhile sin. (9 marc)

Ceist 4 LITRÍOCHT BHREISE (40 marc)

– LITRÍOCHT BHREISE – (40 marc)

Freagair do rogha ceann **amháin** as Ceist 4 (A, B, C, D, E nó F) thíos.

4A. An Triail

“Cé a deir gur tír Chríostaí í seo?” arsa Seáinín an Mhótair agus é ag tagairt do chás an chailín óig, Máire Ní Chathasaigh sa dráma *An Triail*.
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4B. A Thig Ná Tit Orm

“Sa dírbheathaisnéis *A Thig Ná Tit Orm*, tugann Maidhc Dainín cuntas spéisiúil dúinn ar chúrsaí scolaíochta agus ar chúrsaí caitheamh aimsire agus é ag fás aníos sa Ghaeltacht.”
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4C. Tóraíocht Dhiarmada agus Ghráinne

“Tugtar léiriú éifeachtach dúinn ar thréithe Ghráinne agus ar an bpáirt atá aici sa *Tóraíocht*.”
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4D. Gafa

“Is léir nach spéis le Breandán cruachás a mhic, Eoin, ná todhchaí a phósta le hEithne sa sliocht as an úrscéal *Gafa*.”
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4E. Canary Wharf

“Sa scéal *Cúrsa Eitilte*, tugtar léiriú éifeachtach dúinn ar na deacrachtaí a bhí ag Theo agus an t-ádh a bhí air ag deireadh an scéil.”
Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4F. Dánta Breise – Fill Arís

Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.

(i) Cén chomhairle a chuireann an file ar an léitheoir sa dán *Fill Arís* (thall), dar leat? Déan plé ar an léiriú a thugtar ar an gcomhairle sin ó thús deireadh an dáin. (20 marc)

(ii) A bhfuil i gceist leis na línte seo a mhíniú:

Fill arís ar do chuid,
Nigh d’intinn is nigh

Do theanga a chuaigh ceangailte i gcomhréiribh

’Bhí bunoscionn le d’éirim:

(10 marc)

(iii) Cén mothúchán is mó a léiríonn an file sa dán seo, dar leat? Is leor **dhá** phointe eolais faoin mothúchán sin. Bíodh tagairtí cruinne agat do théacs an dáin i do fhreagra. (10 marc)

Fill Arís

Fág Gleann na nGealt thoir,
Is a bhfuil d'aois seo ár dTiarna i d'fhuil,
Dún d'intinn ar ar tharla
Ó buaileadh Cath Chionn tSáile,
Is ón uair go bhfuil an t-ualach trom
Is an bóthar fada, bain ded mheabhair
Srathar shibhialtacht an Bhéarla,
Shelley, Keats is Shakespeare:
Fill arís ar do chuid,
Nigh d'intinn is nigh
Do theanga a chuaigh ceangailte i gcomhréiribh
'Bhí bunoscionn le d'éirim:
Dein d'fhaoistin is dein
Síocháin led ghiniúin féinig
Is led thigh-se féin is ná tréig iad,
Ní dual do neach a thigh ná a threabh a thréigean.
Téir faobhar na faille siar tráthnóna gréine go Corca Dhuibhne,
Is chífir thiar ag bun na spéire ag ráthaíocht ann
An Uimhir Dhé, is an Modh Foshuiteach,
Is an tuiséal gairmeach ar bhéalaibh daoine:
 Sin é do dhoras,
 Dún Chaoín fé sholas an tráthnóna,
 Buail is osclófar
 D'intinn féin is do chló ceart.

Leathanach Bán